

RIDEGLEGÉNY

RÁCZ IGNÁCRA VÁRAKOZVA

– Kitelik a mi időnk is – mondja Tass Dalia.

Ülnek, guggolnak az éji villáncsnál, a számadó és a hét bojtár, Kullancs korcos kunyhójánál Tass Dalia, Szérszi Salamon, a Csillagszemű, az Öreg Buddha Tanítványa, az ifjú Balmaz Kán és Porkász Jóska.

– Hol van még a botrogyi hajnal? – szól Tass Daliának a számadó.

– Mit gögyög, bátya? – igazítja meg a nyeregtakarót a feje alatt az Öreg Buddha Tanítványa.

– Öreg vagyok, gögyögök – feleli a vén Kullancs.

– Várat még, mint a fű növése – mondja erre a csikós.

– Eljön Rác Ignác. Ő majd elmondja, mi vár rátok – békíti a számadó. Cigányhajnal volt már, mire Rác Ignác megérkezett.

– Rác Ignác – üdvözölte így Kullancs –, hoztad-e a nyirentyűdet?

Rác Ignác nem felelt mindjárt. Lehuppant a lóról, és a kalyibába leskelt, amit a bojtárok csaptak össze nádból és kukoricaszárból, mikor már hallották az esztenákra telepedő varjak károgásán, hogy feljüket tart a muzsikás.

– No – bólintott elismerően Rác Ignác.

Csillagszemű szénából, szalmából, takaróból és prémekből vetett neki vendégágyat a rögtönzött cerkóban, olyat, mint amelyben az ágynemű magasra van felrakva. Épp Kullancs gunyhójával szemben, hogy a két szárnyék egymásra nyílt.

Ignác akkor, hogy így meg es dicste a tormos nyoszolyát, visszafordult a lovához, leakasztotta a nyeregről a fonott butykost, és kipattintotta a dugót.

Megcsapott minket a sárkánylé szele. Meghúzta a mozsikás a butykost, majd Kullancsnak nyújtotta.

Körbejárt a palyinka, csak Porkász Jóska nem ivott, de azért ő is meg nedvesítette vele az ajakát.

PORKÁSZ JÓSKA ÉRKEZÉSE

Alig pár esztendővel korábban történt csak. Őszutó járt, és mint régen, mikor még csordás-farkast kergettek a falvak körül, abban az esztendőben is korán jött a tél. A csípős cüg mart, mint a medve. Már foga, körme volt a nappali fagyoknak is, és a finom porhó, mint a szélbe szórt hamu, örvénylett a viharos esztenákon.

Mikor elült a pust, „Csak bizö e porta vót” – fordult át másik oldalára Kullancs, mire én:

- Porkára megyek, bátya.
- Mese-magadban?
- Gond? – kérdeztem, és felemeltem a földről a nyeregtakarót.
- Szál se.

Így hát felcsaptam a zsabrákot, hogy még idejekorán, szüz porhón menjek a vadra.

A frissességben jól kivehetők voltak az éjjel járó-kelő vadak nyomai, a porka vakított a szikrázó napsütésben. A vad toronyiránt vette magát. A csapása kétséget sem hagyott felőle, hogy az alszegen remélt magának böjti eleséget. Ekkor sajdítottam meg a jelenést az ég alján. Ahogy elnéztem a falu felé, egy lovas tünedezett fel. A határból csengés-bongás hallatszott, ahogy bűgáltak a nagy haranggal. A lovas igyenöst felém vette az útját.

Bevártam, ahol voltam.

– Tán Kalazanci Szent József? – szólítottam meg, mikor a lova fejet hajtott.

– Úgy nézek ki, mint aki Jóska? – kérdezett vissza.

– Úgy – feleltem.

– Megpihennék a tüzednél.

– Nyomtartó a hó – biccentettem hátrafelé. A porkán mögöttem tisztán ragyogtak a patanyomok. – Ha követed, megtalálod.

– Csikótanya?

– Az.

Több szó akkor nem esett köztünk. Ahogy hozta, úgy vitte magával a csendet. És ahogy visszaértem, vágni lehetett. Nem olyas csend volt az, mint lenni szokott. Más volt most mindnek a hallgatása. Mind hallgatott, mint a hügyó disznó.

– Ember nem járt erre? – kérdeztem.

Egyiknek se volt kedve felelni.

Már hagytam volna annyiban, amikor legnagyobb meglepetésemre Szérszi Salamon szólalt meg, hogy egészen megrökönyödtem. Ő, ki máskor legföljebb csak orrából beszélt, alig érthetően, de leginkább érthetetlenül, s kinek dűnnyögését se lehetett hallani már esztendeje, most nem hűnnyögött, hanem tisztán szólott. Úgy mondta:

– Az nem férfi.

KEVE GÁBOR SZÓSZEGÉSE

1.

Amikor Keve Gábor híret vette, hogy megint csokrozódnak a becsedi ménesfiak, felkötötte az üstökét, pákászbocskort szíjazott a talpára, átalvetőt kanyarított a vállára, és elbaktatott egykori pajtájának romjaihoz. A maga felperzselte karám helyén kedvére kotorászott, egykori lószerszámának maradványait kutatva. Mikor fellelte, egy darabka nyereglemezt és a zablapálcát tarisznyájába rejtett belőlük, s elégedetten húzta meg kulacsát. Avval egyenest Becsed felé vette az irányt. Régóta járt gyalogszerrel. Szava szorította rá, hogy lába ne lászson kengyelt, míg fia nem születik.

Azon a hajnalon, amikor Keve Gábor magához vette szerszámait, Becseden a Gorondi Vén lova felnyerített.

„Csillagsörény” – mondta magában a Gorondi Vén, és szemöldökráncolva figyelte gubánc táltos paripáját. A renyhe ménesben Kabala, az elprékelt meddő kanca felcsapta a farkát, és olyan szagosat hugyozott, hogy csak úgy tágult a csődörök orrlíka, a sok cifra monyas ágaskodó farokkal harapdálta a levegőt.

Tass Dalia s Haruc Bán felnéztek a kalapjuk alól, és tündörgő tekintük összetalálkozott. A hallgatás úgy feszült köztük, mint bikanyál az őszi aljban. Végtére Kullancs törte meg a csendet, de nem kapkodta el. A vén számadó köhintett, ahogy megébredt, aztán szépedén-lassadján hátrtolta a kalapkarimáját a szemérol, felkönyökölt a takaróján, felült, és tömködni kezdte a pipa gyűrűjét. Tűzet vett a parázsról, és ahogy a dohánya már felizzott, még szippantott egyet-kettőt, úgy törte meg a csendet szája szegletéből:

– Nem akármilyen csikós születik.

– Mackó fiam – szól a vén Kullancs a bojtárjának –, tegyél csak a tűzre! Meglátogatjuk Holló bátyádat.

A bojtár marék csöngőt tesz, csóvát vet a parázsra, aztán nyergel. Érti a dolgát. Egyik lovat a másik után készíti fel az útra. Tass Dalia felállva nyújtózik, mint a macska, s nyugodt derűvel figyeli a bojtár keze járását. Helyeslőleg hümmög.

Aztán mind nyeregbe fordulnak, Haruc Bán, Tass Dalia, a vén Kullancs és a cápasa Sírészülötte Mackó.

2.

Csizmánk még a kengyelben, mikor egy sajtós reppen az ölemben a nádból. Röptében kapom el.

Felismerem a vén Gyuba Holló üvegbutykosát, és kerge mosolyt csal az arcomra, ahogy megcsap az illata, ahogy lecsavarom az ólomfödelét.

– Kellett már egy kis pákászbráha? – üdvözl minket a Gorondi Vén.

– Hiányzott a halmaszlag – feleli neki Kullancs.

Egyenként kínálok körbe Kullancsot, a Haruc Bánt, Tass Daliát és a Gorondi Vént.

A Gorondi Vén már várt minket.

– Húzzad meg te is, Mackó! – kínál Holló bátyám, s biccentéssel emelem az ég felé, úgy köszönöm meg az üdvözlégyet.

– Egészségére, bátyám! – mondom, s olyat dühentek hozzá, hogy egy sereg madár zurran fel a nádból.

– Egészségedre! No – kérdi –, ki miféle álmod látott?

3.

– Meddő kanca sárlik a renyhésben – kezdi Haruc Bán. – Úgy cernázik az a kacala, hogy a cifrább monyas-lovak már egymást harapdálják.

– Melyik sárhodik?

– Kabala – feleli Haruc Bán.

– Szétviccsad a piccsája, mint az összenyomott cseresznye, úgy rávert a párjádzhathnék – teszem hozzá.

Gyuba Holló hallgat. Kullancs sem szól, csak tüzet vesz a pipájára.

– Tass Dalia fiam, te még nem szóltál – mondja a Gorondi vén.

– Keve Gábor nyergét láttam álmodban – feleli a kőmorzsoló. – Tisztán, mintha Keve Gábor most itt szállna meg a lováról. Ám ő nem volt se-

hol. Aztán, ahogy néztem, a nyeregbe egy madár szállt alá, egy daru; s ez a daru mezítelen kardot tartott a csőrében. Aztán Csillagsörény nyerítését hallottam a távolból, és arra megébredtem. Föleszüdtem a zajra.

– Keve Gábor nyeregbe szállt volna? – kérdezte hitetlenkedve Haruc Bán.

– Keve Gábor nem száll nyeregbe – felelte a Gorondi Vén –, míg fia nem születik.

– Akkor fia születik – gartattam belé a beszédjükbe.

– Nem születik fia, míg nyeregbe nem száll – felelte erre a Gorondi Vén.

4.

Élt valaha egy ember, Keve Gábor. Pásztorember volt Keve Gábor. A hegyekben legeltette a nyájait az övéivel. Mondják, amit ez a Keve Gábor mondott, az úgy volt igaz. Ezért hívták még Igazmondó Gábornak is, és úgy is hívták, hogy az Igazmondó Juhász. Volt hitele annak, amit mondott, mert mindig állta a szavát. Megtartotta a becsületet. Ha mondta, az mindjárt való is lett. Becsülték is azért, amit mondott, és ahogy mondta, és sokan sokszor hallgattak reá, de még annál is többen, ha mesélt. Mert Igazmondó Gábor mesemondó volt, és úgy tudta szavalni meséit az a juhász, hogy táborúznél mondott meséi megelevenedtek a hallgatósága előtt. Látták maguk előtt a voltakat. Keve Gábor első volt az elsők között. Ezért amikor eljött az ideje, hogy a pásztornép vezért válasszon magának, Keve Gábor lett a kenéz. Úgy is hívták attól fogva, hogy Igazmondó Kenéz Gábor. És amikor eljött az ideje, hogy asszonyt vegyen magához, csak mondta, milyen asszonyra vágyik, s egy asszony jelent meg a szavaira. A jelenés aztán mindjárt várandós lett, és jó időre leányt szült Keve Gábornak. Örült Keve Gábor – hogyne örült volna – a szép leánynak, hanem a szíve fiúgyermekre vágyott, és látogatta sűrűn az asszonyát, ha csak tehetett, míg az asszonya ismét viselős nem lett. Másodjára még szebb leányt szült Keve Gábornak. Örült Keve Gábor – hogyne örült volna – a gyermekáldásnak, ám a lelke azt kívánta, bár ember lett volna az a leány. Amint tehetett, újra összeédesedett asszonyával, aki ezúttal is várandós lett, és Keve Gábor remélte, harmadik gyermeke fiú lesz, ám az is lány lett. Keve Gábor akkor elgondolkodott. Imádkozott az Úrhoz, fohászzkodott, tisztálkodott, templomba járt, és ismét meglátogatta asszonyát. Mert a lelke egyre csak ember után sóvárgott. Örököszt akart, aki továbbviszi a Keve nevet, örökli földjét, vagyonát és öregbíti jó hírét. Ám Keve Gábor asszonya negyedjére is leányt szült. Keve Gábor örült a szép leánynak, hanem akkor már azon járt az esze, hogyan fogja ezeket kiházásítani, mert bár

tehetős embernek számított az övéi közt, mégis csak zord, geberics vidéken pásztorkodtak, kietlen hegyek ölén, és a hegy fukarul mérte a termést, ha adta. Keve Gábor akkor ismét tanakodóba esett. Aztán, ahogy megtanakodta magával s asszonyával, felosztotta vagyonát lányai közt, hogy tisztességgel hozományként kiházashassa őket, majd letette hivatalát. Földjeit az egyházra hagyta, jószágait, vagyonát szétosztotta a szegények között, pajtáját felégette, lószerszámait bennégette, s szentül fogadta, gyalog jár ezután, míg fia nem születik, és zarándokútra indult. Mert Krisztus is gyalog járt, s szármárháton vonult be Jeruzsálembe, akkor hogyan illene hozzá a ló. Mondta. Bejárta a Szentföldet, s mind a nevesebb zarándokhelyeket a keresztény világban. S közben fohászolt és imádkozott, de erősen, hogy áldaná meg az ég őt egy fiúgyermekkel. Amikor azonban hazatért, asszonya nem fogant meg többet. Járt azután az utakat Keve Gábor, mint oly sokan az övéi közül, a maga készítette bőrröccével, csebrekkel házalva, öszvérhátra málházott portékájával, jól ismerték már Becseden is. Így ment ez hosszú esztendőkön át, míg egy napon fülébe jutott, hogy a Vén Kerecsen asszonya várandós lett. Meglátogatta hát Keve Gábor a Vén Kerecsent, és megkérdezte:

– ...hogyan lehet az, hogy egy ilyen öregembernek és véle egykorú asszonyának vénségükre gyermeket ad az Ég?

– Megkéri az árát az ég – felelte neki Kerecsen. – Minden ménest megőrző táltos fakó lovamat áldoztam fel az Égnek, juhot, kost és kecskebakot.

Keve Gábor akkor csak nézett a Vén Kerecsenre, mert tudta, hogy a számadó igazat szól.

– Keresztény ilyen pogány szertartásban nem vehet részt – mondta végül Keve Gábor. – Tisztellek és becsüllek, de amit mondasz, nem tehetem. Kihez forduljak hát tanácsért?

– Menj Gyuba Botondhoz! – válaszolta neki akkor a Vén Kerecsen. – Ha valaki, ő a megmondhatója, mit tehetnél, hogy fiad szülessen, és kost se kelljen áldoznod, lovad se kelljen levágnod.

Gyuba Botond, a Gorondi Vén pedig ezeket a szavakat szólta Keve Gábornak:

– Három dolgot kell megtenned, Keve Gábor, s három fiad születik.

– Mi volna az? – kérdezte Keve Gábor.

– Először is tégy róla, hogy mire fiaid világra jönnek, mindnek meglegyen a lova! Menj hát Kerecsenhez, a becsedi ménesfiak közé, s kérd őket, hogy hadd válassz ki magadnak egy csődört, amelyik engedi, hogy a szájába tedd a zablát, és egy kancát, amelyik engedi, hogy hátára tedd a nyerged. Ha megülöd a mént, és sikerül betörnöd, a kanca önként követni fog. Vidd

haza, s tartsd jól őket, hadd párjázzanak! Másodsor: három fiad közül egy idő előtt meghal majd, az Égnek kell ajándékoznod, cserébe a gyermekáldásért, és nem tudhatod előre, melyiket. Őt én választom ki. Harmadsor: ha ráállasz, áldomást kell innod velem az egyezségünkre.

Keve Gábor sokáig nem felelt. Aztán megköszönte a Gorondi Vén tanácsát, és hazafelé vette az irányt. Sokáig nem látták akkor Becsedén, amikor azonban a Vén Kerecsennek leánya született, ajándékokkal kedveskedett a Vén Kerecsennek, és ha csak tehetette, meglátogatta, hogy lássa, miként cseperedik Jándík Liza, a Vén Kerecsen életének alkonyi virága, ajándékos lovacskája.

KEVE GÁBOR ÉRKEZÉSE

Még sötét volt, amikor Mackó megébredt a Gorond-aljban, az éji bugygyadtag ölén. Könnyített magán, aztán hallgatva szemlélte az ájeres, remegő lápot. Már hankalodott, mikor kirázta a port a takarójából, lova hátára csapta a sótárt, felszerszámozta, veretes vascsapóját a nyeregkápához csatolt rézkarikába tűzte, aztán fordult, és – Nye, te, Gorzsa! – betyáros magabiztossággal kiléptetett az ingoványból.

Mikor a sokadik elágazáshoz ért, Gorzsa megtorpant. Az egyik út a méneshez, a másik a Kutyakaparó felé vitt. Mackó az utóbbi felé fordította lova fejét.

– No, magát meg mi szél hozta? – köszöntötte így a bojtárt Féléjjeli Zorka, ahogy Mackó kikötötte lovát, és megtelepedett a Kutyakaparó félhomályában. Mackó kitekintett az udvarra. Mikor belépett, sarokig tárta az ajtót, s úgy hagyta. A napfény ajtóforma foltot vetett a csárda döngölt padlójára. Csak ez világlott a sötét helyiségben, és Mackó a beömlő ragyogásban lebegő szikrázó szemcséket bámulta, mert a lánynak csak alakját vaklászhatta az ivószobában.

– Gyermekáldás – felelte aztán kisvártatva, s az asztalra vette dohányzacskóját.

– Aztán kié?

– Mikor kié! A magamé! – felelte neki pökhendien Mackó.

– No – folytatta a faggatódzást Zorka –, tán csak nem elcsöppent a pennája?

– Nem csöppent az sehova.

– Tán kiszikkadt a kalamárisa? Ha szonnyad, tikkad a penna, nem hagy az nyomot.

– Mit érdekel téged a pennám?

Befeled erre Féléjjeli Zorka:

– De hát maga kezdte. Amellett – és a lány itt megnyomja a szót –, ha itt akar írni velem, az rám tartozik.

– Hmm... – feleli erre Mackó. – Mire negyven leszek, lesz házam, ménesem és hírem. Akkor majd írok velem.

Már neveti őt Féléjjeli Zorka:

– Hallja, kend, maga aztán nem vesztegeti az idejét!

– Nem én – húzza ki magát a bojtár.

– Több is veszett Mohácsnál – feleli erre Zorka.

– Hogy jön ide Mohács? – füstölgi foghegyről somolyogva a csikós.

– Hát, járja a tusz, hogy Mohács azon veszett el, hogy a király nem várta be Zápolyát.

– Ühü.

– A kérdés csak az... – így a csapláros lány –, hogy a szultán be akarta-e várni.

– Ühüm.

Így ment ez köztük, Féléjjeli Zorka meg a bojtár Sírszülötte Mackó közt: a lány mindig kieszesítette azt a betyárfit.

A Sírszülötte Mackó akkor rágyújtott. Ember állt az ajtóban.

Sötét lett, ahogy a megtermett férfialak árnyéka kitöltötte a padlóra vetett fényvárát.

– A férfi – folytatta a pillanatra beállt csend után visszafordulva Mackó – legyen erős és bátor! Az asszonya legyen eszes és szép!

– Ámen – mondta az alak a homlokfa alól, és belépett.

– Isten hozta! – köszöntötte a lány.

– Innék valamit – mondta erre Keve Gábor, az asztalra vetette tarisznyáját, s leült Sírszülötte Mackóval szemben.

BARBAROSSA KELEMEN ÉRKEZÉSE

Ültek némán farkasszemet nézve Keve Gábor és Sírszülötte Mackó, ahogy a hasonszörűek szoktak. Féléjjeli Zorka meg tett egy kancsó bort eléjük, aztán kiment. Alkonyatra megtelt az ivó, de senki nem ült az asztalukhoz,

szemérmesen odább húzódtak, aztán, ahogy hangosabb lett az ordító, ezek még mindig nem szóltak egymáshoz. Ültek ott gebedten, összeakaszkodott tekintettel meres-mereven, akár két faszent, amit valaki hebehurgyán ottfelejtett.

Aztán jóval a gyertyagyújtás után, mikor már csak olyan ült ott, aki a gyertyát hiába fogyasztja, vagy a kitolókását fújja, újabb vendég lépett a Kutyakaparóba. S mindjárt az asztalukhoz telepedett. Ahogy leült, Mackó odakapta a tekintetét, Keve Gábor meg erre mindjárt durván vállba öklözte:

– Te! Miért néztél félre?! – kérdezte a bojtárt. S a csikós akkor elszégyellte magát.

– Keve Gábor – emelte kezét a kalapjához a szűrös köszönésképpen.

– Barbarossa Kelemen – biccentett neki Keve Gábor hasonlóképp, s végre megmarkolta a csapos korsót. Töltött aztán mindhármuknak, hogy Féléjjeli Zorka eléjük tette a poharat és a csaszlit. Ez utóbbiakat aztán Barbarossa Kelemen a maga futuckójából töltötte színültig, nem sajnálta, az asztalt is megkínálta vele, s akkor ittak.

Pitymorodott már, mire felálltak. Fizettek, s Féléjjeli Zorka ébrejtgette, aki ottfelejtette magát. Ahogy kiléptek, Barbarossa Kelemen és Sírszülötte Mackó eloldozták hátasaikat, de egyik se fordult nyeregbe. Séfingáltak inkább az ösvényeken és csapásokon. Addig gyúrták a sarat, míg a ménesálásra nem értek.